

SPECTACOLE

Doina MODOLA

Sete de

dezmarginire

Excepționala piesă a ultimului și celui mai mare scriitor evreu, deținător al Premiului Nobel (1978), Isaac Bashevis Singer (născut în 1904) animă fascinanta lume hasidică, în care limba e unica patrie inalienabilă, iar credința girul forței de neînfrânt. Ea își găsește în Alexander Hausvater, acest Chagall al scenei, idealul magician al instinctualității nude și al setei de dezmarginire, al fascinantei misterului și al expresivității temerare. Un surrealism fabulos, agitat și debordant, ghidează întreaga mișcare scenică, închipuind adesea, în bezmetica agitație a corului școlii rabinice, nu numai neliniștea comunității față de tot ce depășește blânda fericire omenească, ci și fiorul interior al sufletului însuși în fața propriilor abisuri. Structurile spectaculare sunt animate de un organism gălgăitor, teluric, ce balansează de la ritmurile melopeei și lamentoului la scandările agresive și tăcerile grele, de la preaplina mișcării ce izbucnește în sus, debordând, la fantasticul gol din care închipuirea cheamă ființa.

În povestea lui *Teibele*, *aguna*, femeie părăsită de bărbat, nici văduvă, nici soție, suspendată nefiresc în netrăire și fidelitate stearpă, freamătă chemarea vieții și o tinerețe neînduplecată. Străvechi eresuri despre demoni stârniți de gânduri păcatoase îi atâță dorul de dincolo de fire. Nu l-a iubit nicicând pe Moșe Mattis, nevolnicul ei soț, dar legea o obligă să-l aștepte în singurătate, până ce se va ști de-i viu sau mort.. Toată ființa ei tremură de

Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași – *Teibele și demonul ei* de Isaac Bashevis Singer și Eve Fridman. Regia: Alexander Hausvater (Canada). Decor: Guido Tondino (Canada) și Axenti Marfa. Costume: Rodica Arghir. Muzica: Vasile Spătărelu. Mișcare scenică: Dana Coșeru. Cu: Doina Deleanu (*Teibele*), Adi Carauleanu (*Alchonon*), Anne Marie Chertic (*Genendel*), Teodor Corban (*Menasha*), Sergiu Tudose (*Rabinul*), Petronela Grigorescu, Antonela Cornici, Vitalie Bichir, Constantin Pușcașu, Radu Ghilaș, Doru Aftanasiu.

dorință și sufletul tânjește după Hurmița, acel demon care intră în femeii, posedându-le, plâsmuire a întunericii sau a iadului feminităților.

* * *

Alexander Hausvater face parte din acea spiță de regizori-magicieni a căror muncă într-un teatru ridică la nivelul ei superior trupa de actori, silindu-i să se depășească neîncetat. Și o vedem, astfel, evoluând în cea mai bună formă pe Doina Deleanu, grațioasă și pătimașă Teibele, palpitând de senzualitate grea, tânjind după iubire. Așteptarea erotică exaltată umple de tensiune și gesturi echivoce intimitatea confesiunilor cu Genendel, prietena ei, picantă, vioaie, îndrăzneată în întruchiparea Anei Marie Chertic. Regizorul conduce subtil desfășurarea spectacolului, pendulând între excesul simțurilor și dorința de transcendere, între instinct și depășire de sine. Dorul neostoit de dragoste și de bărbat sufocă întregul țarc al ghetto-ului. Noaptea pătimașă cheamă și iscă din ceața depărtărilor demonul ce izbucnește viu și pătimaș, părăsind toate vâlvele și toate fapțurile descărnate de prin morminte și din Gehenă, pentru a se întrupa s-o îmbrățișeze pe Teibele. Așteptarea și voluptatea se încarcă de daimonia tuturor *extazelor*. Eroii ies din sine și se contopesc unul cu celălalt cu forța marilor comuniuni cosmice.

Alexander Hausvater deține secretul animării mitului din forța eresului și a

sacrilegiului. În scenă se ciocnesc și se zbat credința și dogma cu visul libertății și împlinirii, pe baza unui paroxism animat de o secretă, tăioasă ironie. Demonul nu e decât Alchonon – un tânăr care, smintit de învățătura Cărților Cabalei, se lasă ispitit, prin nelegiuță mistificare, să-și folosească cunoașterea spre împlinirea Erosului. Adi Carauleanu a atins în acest rol interpretarea cea mai însemnată a carierei sale de până acum.

Suprafirescul, grotescul, comicul, terifiantul se împletesc într-un bizar titraj, avertizându-l repede pe spectator că asistă la o farsă: teribilul *Hurmița*, e un flăcău îndrăgostit pe care servituțele fiziologiei trupului sunt gata să îl dea în vileag.

Corul deține funcții de definire emoțională dar concomitent cu un rol decisiv în caracterizarea etnică. (Mișcarea scenică: Dana Coșeru). Întregul pitoresc al neamului și al datinilor devine pentru Hausvater urzeala unei calde idolatrii. Sărbători și ceremonii, nunți, slujbe religioase, exorcizări, evenimente de tot soiul agită comunitatea închiptă de Rabin (excepțional în acest rol Sergiu Tudose) și discipolii săi (Petronela Grigorescu, Antonela Cornici, Vitalie Bichir, Constantin Pușcașu, Radu Ghilaș, Doru Aftanasiu), sau prietenul protagonistului Menaska, interpretat de Teodor Corban. Costumele create de Rodica Arghir în alb-negru și cu accesorii tradiționale (melon, obiecte de cult) creează un pitoresc ce evocă ghetto-ul polonez. Decorul, conceput de Guido Tondino (scenograf canadian) în colaborare cu Axenti Marfa, deține marea artă de a concentra în pereții solizi, înalți, golași și în mobilierul auster întreaga Creațiune a lui Dumnezeu, ca în vechile mistere sacre: Pământul, Infernul și Paradisul. Deasupra ștreșinii, ridicându-se din ea, crește involt pomul Vieții Veșnice. Sufletul urcă deasupra casei și deasupra lumii, ca un fruct copt ce s-a părguit în flacăra iubirii și a setei de

Julian 1998

transcendent. Imaginea e extraordinară, de un suprealism mistic, în care se împletește frăgezimea trupului cu bizarul patetism al ramurilor în baia de lumină a miracolului morții.

Muzica lui Vasile Spătărelu, de un puternic simț dramatic, reînvie sonoritățile arhaice ale vechilor melodii populare evreiești, trecute prin rafinamentul prelucrărilor compozitorilor ruși și polonezi. Ea conține, într-o ardentă inspirație, suflul unic, obsedant al veșnicei sfâșieri a limitelor.

Prin acest seducător spectacol, prezentat în cadrul programului cultural *Valori românești din diaspora pe scena Naționalului ieșean*, realizat cu sprijinul Inspectoratului județean pentru cultură și având ca sponsor principal AECL Canada, textul fiind tradus la Centrul internațional de limbi moderne Iași, Naționalul ieșean a demonstrat o excelentă pregătire a trupei, dezvăluind ce factor catalizator poate să fie o personalitate regizorală de excepție. Regizor originar din România, creator de școală teatrală în mai multe țări ale lumii și profesor la Institutul de teatru din Montréal, Alexander Hausvater este promotorul unui limbaj teatral original, de marcă unică. În *Teibele* a realizat nu numai un poem al nostalgiei iubirii, ci și unul al etniei și unul al teatrului, înviind existența mitic-fabuloasă a unui popor risipit în lumea largă ce și-a păstrat cu sfințenie datina. A reînviat, în același timp, amintirea tradiției trupelor de teatru evreiești, dintre care prima în lume a fost înființată la Iași (1876), iar următoarele au fost citadele ale expresionismului teatral în capitală.

Alcătuind din paroxisme și balansând temerar peste abisuri, cu abilități clovnești și măiestrii ascunse, transpunând adesea, paradoxal, pestrî și exotic imperceptibilele mișcări ale sufletului, spectacolul acesta uluitor dezvăluie seducător, în spirit modern, nesățioasa foame de absolut a sufletului.

Ștefan OPREA

Constante ale viziunii regizorale Hausvater

Deși regizorul declară că modalitatea sa de lucru „nu cunoaște nici o constantă” și că singura idee care-l animă în procesul elaborării unui spectacol este *căutarea unui adevăr*, noi îl socotim un regizor al constantelor, al procedeelelor repetitive, descoperirea adevărului fiind rezultanta firească a acestora, corolarul lor, care îi definește viziunea. La majoritatea spectacolelor sale publicul e introdus în sală printr-un *labirint întunecos și populat* cu tot felul de obstacole. Străbaterea acestui labirint e aproape un chin. Ideea ar fi – în înțelegerea noastră – că, pentru a ajunge la adevărul oferit de scenă, pentru a intra în taina spectacolului, spectatorul trebuie să parcurgă un drum al desprinderii de lumea reală, al eliberării de contingent, un drum al purificării care îl va face apt să se implice în imaginarul actului teatral. Acest traseu labirintic a fost parcurs, desigur, mai înainte, de realizatorii spectacolului. Ce altceva sunt căutările lor întru descoperirea adevărului întrupat pe scenă, dacă nu un drum chinuitor prin necunoscut spre lumina de la capătul labirintului? Spectatorul nu poate deveni egalul celor de pe scenă – în căutarea și descoperirea magiei și în asumarea ei – decât prin străbaterea acestui traseu. Odată acesta parcurs, te așteaptă o altă constantă a viziunii Hausvater: *șocul imaginii*, căci regizorul vizualizează puternic, folosind până la limita posibilului

soluțiile oferite de decor, de mișcare, de expresivitatea corporală a actorului, de planurile spațiului scenic, de simbolistica obiectelor și a culorilor, de forța iradiantă a muzicii. În spectacolul *Au pus cătușe florilor*, de pildă, imaginea era atât de șocantă încât devasta nu numai spațiul scenic, ci și, mai ales, starea afectivă a spectatorului, implicându-l pe acesta în dinamica dură a ideilor, dar și în concretul mișcării fizice a evenimentelor.

La o cotă mai potolită, toate acestea se repetă în spectacolele *La țigănci* și *Teibele și demonul ei*. Mișcarea scenică pe verticală e, dacă nu o invenție, oricum un procedeu preferențial al regizorului, motivat de convingerea că omul tinde fără încetare spre infinitatea spațială ca aspirație a infinitului ființei.

Cineva a exprima ideea că în spectacolul *Teibele și demonul ei* textul este cu mult depășit de invenția regizorală; era o observație critică, un reproș. Acceptând ideea, noi îi dăm însă un sens pozitiv, prețuind creativitatea regizorului; el a construit, într-adevăr o imagine amplă și dinamică ce depășește propunerile textului lui Bashevis Singer, dar nu a dus demersul său creator până la neglijarea cuvântului. Și aici ajungem la o altă constantă a viziunii sale: *rolul cuvântului* în spectacol. Sigur, că acesta nu mai are ponderea pe care o avea atunci când mijloacele scenice erau mai sărace. „Astăzi cuvântul devine ceva mai *plastic*, mult mai *lichid*”, susține Hausvater; „Azi putem întrebuița un singur cuvânt ca să exprimăm ceva pentru care ieri era nevoie de zece pagini de text. Tot secretul e să știi să-l folosești ca pe un concentrat și să-l încarci de sens”. La fel de importante sunt, de asemenea, *tăcerile*. Tăcerea poate fi mai sugestivă decât cuvântul. Și Hausvater citează, în sprijinul ideii sale, opinia unui compozitor, John Cage, care susținea că tăcerea poate